

УДК 94 (477) «1990/2015»-058.232.6

Я. А. Федоренко**РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО ФЕРМЕРСТВА:
ПОТЕНЦІАЛ ТА РЕАЛІЇ В ХХІ СТОЛІТТІ**

У статті досліджується розвиток фермерства – однієї із нових організаційних форм українського підприємництва за часів незалежності. Основна увага зосереджена на розкритті історичних передумов створення фермерських господарств та висвітленні основних тенденцій їхнього розвитку. Автор також аналізує основні проблеми, що заважають повномасштабно розвиватись фермерству в Україні.

Ключові слова: *українське село, ринкові відносини, підприємницька діяльність, фермерське господарство, аграрне виробництво, сімейні ферми.*

Фермерство в період незалежності України стало новою організаційною формою ведення бізнесу в сільській місцевості. Господарства даного типу виробляли широкий спектр продукції. Однак, на відміну від країн Європейського Союзу, де фермерство відіграло важливу роль у економічному розвитку, в Україні даній формі ведення бізнесу увесь час відводилося незначне місце – в основному як наповнювача сільськогосподарською продукцією вітчизняного ринку. В той час, як самі фермери вкрай потребували уваги держави до своїх проблем та її надійної підтримки.

Сьогодні, коли українське керівництво обрало нові пріоритети економічного розвитку, орієнтованого на традиції Європейського товариства, варто звернути увагу на недоліки функціонування тих форм ведення господарства, які ефективно розвиваються власне у самій Європі та зміцнюють її економіку й допомогти їм повномасштабно функціонувати і у нашій державі. До однієї із таких форм належить власне й фермерство. Цей факт й актуалізує дану проблему та обумовлює необхідність її подальшого дослідження.

Історія розвитку нових організаційних форм ведення господарства у незалежній Україні завжди привертала увагу багатьох істориків та науковців інших профілів. Вагома роль у дослідженні історичного шляху українського фермерства належить В. Нечитайлу. Дана проблема також перебувала у центрі уваги економістів, таких як П. Т. Саблук, М. В. Шульга, В. Ю. Юркевич та інших. Проте, якщо досліджень, котрі стосуються функціонування фермерства в кінці ХХ століття досить багато, то на сьогодні відсутні історичні розвідки щодо цієї організаційної форми в недалекому минулому, а саме, в кінці першого на початку другого десятиліття ХХІ століття. Тому для формування об'єктивної історичної картини розвитку аграрної історії України цілком доцільним буде комплексно вивчити увесь процес розвитку фермерства як нової організаційної форми підприємництва в сільській місцевості.

Отже, метою статті є на основі аналізу залучених до статті джерел та літератури, оперуючи новітніми принципами і методами науково-історичного пізнання, вивчити розвиток українського фермерства протягом 1990 – 2015 рр., проаналізувати співвідношення між потенціалом та реальним станом даної форми ведення бізнесу.

Серед різноманіття форм господарювання, що утворилися після реструктуризації колгоспно-радгоспної системи особливе місце належало фермерству. Першим кроком до його появи став підписаний (на той час ще в УРСР) восени 1990-го р. Закон України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві України» [1]. Саме цей нормативно-правовий акт увів до наукової термінології початку 1990-х рр. такі нові поняття як – «фермер» та «фермерське господарство».

На початку 1990-х рр. фермерські господарства фактично стали першою спробою втілення свободи аграрної підприємницької діяльності в Україні. Адже правові засади фермерства були діаметрально протилежними до принципів діяльності колгоспів і радгоспів, що десятки років займали монопольне становище у сфері сільськогосподарського виробництва Радянського Союзу.

Перевага цієї форми господарювання визначалася певними особливостями. По-перше, при поширенні фермерських господарств відбувався процес зміни форм власності, що було важливим в період становлення в країні приватного сектора. Фермер, одержуючи засоби виробництва у приватну власність, мав суттєві стимули до високопродуктивної праці, господарського ставлення до землі, дотримання вимог технології виробництва.

По-друге, у фермерських господарствах поєднувалися функції власності, праці та управління в одній особі, що створювало додатковий імпульс до ефективного ведення сільськогосподарського виробництва. Безпосередня відповідальність за результати своєї діяльності, за добробут сім'ї, зробила фермерські господарства стабільними, з високим запасом міцності, і водночас гнучкими, пристосованими до функціонування в умовах ринкової економіки. Не випадково в умовах технічної та технологічної революції в розвинутих країнах домінували саме сімейні ферми.

По-третє, ця форма господарювання за своєю виробничою базою створювала єдині умови життя для всіх членів сім'ї, тобто стала її консолідуючим фактором. Економічна, господарська діяльність фермерських господарств ґрунтувалася на самоокупності та самостійності [2, арк. 7].

Кількість господарств даного типу невпинно зростала. Так якщо 1989 р. в Україні було зареєстровано лише 4 господарства зазначеного вище типу [3, 203], то на початок 1991 р. їх функціонувало вже 2558 одиниць, у 1992 році – 11830, 1993 р. – близько 27 тис. [4, с. 11], 1994 р. – 29666 [5].

Одним із перших фермерських господарств Кіровоградської області стало господарство Бучинського В. П., якому у жовтні 1991 року

Високобайрацька рада народних депутатів дала дозвіл на земельну ділянку для ведення селянського фермерського господарства [6, арк. 94].

Варто звернути увагу на той факт, що у кожному регіоні України сформувалася спеціалізація фермерського сільгоспвиробництва. Адже аграрії для ефективності своєї праці змушені були враховувати природні фактори господарювання (родючість ґрунтів, погодні умови тощо), забезпеченість технічними засобами, специфіку земельних і ринкових відносин у регіоні [1, с. 336]. Тому в степовій зоні України, де землезабезпеченість була більш високою, ніж в інших регіонах, переважали господарства, що вирощували переважно зернові культури. А в пригірських районах, де орної землі було менше, фермери переважно займалися овочівництвом.

Багато фермерських господарств у Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Кіровоградській, Луганській, Одеській, Харківській областях було створено у 1990-х рр. у приміських зонах. Спеціалізувалися вони на виробництві продуктів тваринництва, овочів та фруктів, які користувалися попитом у жителів міст.

Більшість фермерських господарств сформувалися на основі особистих селянських господарств. Наприклад, Сергій Степанович Малишенко, власник фермерського господарства «Запрудка» у Київській області, для ведення особистого селянського господарства ще у 1993 р. взяв 3 га ріллі. Згодом, у 1995 р., долучив ще 5 гектарів. Пізніше отримав земельний пай, виділений у натурі. Свою частку земельної ділянки додав один із зятів, надавав допомогу ще один зять. Спочатку новостворене господарство зіткнулася із труднощами: відсутність стартового капіталу, бюрократична тяганина при оформленні права на приватизацію землі та довгострокове користування, недостатність техніки тощо. Першим технічним засобом став мотоблок. Площі засівали вручну. Збирали родичів (до 10 чоловік) і розкидали зерно по ріллі. Потім згуртувавшись родиною, спочатку придбали у ТОВ «Здвиж» старий трактор Т-40, згодом купили старий зернокомбайн «Нива» у Поліському районі (до цього винаймали комбайн на період жнив). Завдяки ініціативі онука С.С. Малашенка, який приєднався до сімейного бізнесу, купили Т-150К (теж не новий) і дискову борону до нього, а також сівалку та зерноочищувальну машину [7].

З приходом ХХІ ст. деякі фермерські господарства стали займатися тваринництвом (близько 3 % від загальної кількості). Насамперед – розведенням свиней. Географія розташування українських свинокомплексів, заснованих фермерами, була досить неоднорідною. Найбільша їх концентрація спостерігалася в трьох областях України: Волинській, Тернопільській та Львівській. На кінець 2011 р. чистий прибуток, отриманий від продажу однієї свині, становив близько 200 гривень. Ще два роки тому ця цифра сягала 500, але різке підвищення ціни на корм від однієї гривні шістдесяті копійок до майже п'яти гривень за кілограм внесло свої корективи. На годування тварин почала йти більша кількість коштів.

Часто фермери у власних господарствах експериментували із вирощуванням екзотичних порід свиней. Наприклад, Антон Ногас, фермер із села Залужжя Збараського району Тернопільської області одним із перших почав розводити свиней із довгою шерстю породи «монголиця» (беконний тип) [8]. У фермерських господарствах практикувалося також тримання свиней азійської породи (в'єтнамських), які характеризуються дуже швидким ростом.

Невелика кількість фермерів також займалася розведенням овець, коней, кролів, домашньої птиці (курей, гусей), бджіл. А окремі господарства навіть розпочали вирощувати нетипових і для українського сільського середовища й одночасно екзотичних птахів – страусів. Одними із перших стали Ясногородська страусина ферма «Долина страусів» та фермерське господарство «Чубинський страус». На кінець 2012 р. в Україні нараховувалося 50 страусиних ферм. Найбільша їх кількість знаходилась у Дніпропетровській, Миколаївській, Черкаській, Полтавській, Київській, Івано-Франківській, Львівській, Чернігівській областях. Варто зазначити, що часто страусині ферми приносили прибуток своїм власникам ще як об'єкти туристичної індустрії.

Хоча найбільша кількість фермерських господарств була зафіксована 2007 року, починаючи, з 2008 р. (після економічної кризи), їхня кількість почала поступово знижуватися. На 1 липня 2010 р. вона складала 41726 одиниць [9, с. 138], а на кінець 2011 р. – 40965 (займали 4345,9 тис. га сільськогосподарських угідь, в тому числі ріллі 4221,9 тис. га), а на 1 листопада 2014 р. – 39428 одиниць.

Однак, з 2015 року ситуація змінилась – чітко окреслилась тенденція до збільшення чисельності господарств даного типу. Так, станом на 1 липня 2015 року за даними реєстру Агро Держстатслужби України, чисельність зареєстрованих господарств становила 39,5 тисяч. При цьому розміри використання угідь зменшилися. На середину поточного року в користуванні таких господарств знаходилося 4,4 млн га сільськогосподарських угідь.

Разом з тим, станом на 1 липня 2015 року найбільше фермерських господарств зареєстровано в Одеській (5,1 тис.), Миколаївській (3,8 тис.), Дніпропетровській (3,3 тис.) областях. Більші порівняно з іншими регіонами площі користування сільськогосподарських угідь у фермерів знаходяться у Дніпропетровській (452 тис. га), Одеській (429 тис. га) та Кіровоградській (415 тис. га) областях. Проте за розміром сільськогосподарських угідь у розрахунку на одне господарство відзначилися фермери Харківщини (197 га), Чернігівщини (176 га) та Сумщини (165 га) [10].

Однак не дивлячись на збільшення фермерських господарств протягом останніх років, залишилося ще багато невирішених проблем, котрі заважали їхній ефективній роботі.

Одна із них була пов'язаною із збутом продукції, оскільки українські аграрії власноруч шукали і продовжують шукати досі вигідні ринки для її реалізації. При цьому більшість підприємств закуповувала у них сільськогосподарську продукцію за значно заниженими цінами.

Тому найефективнішою формою реалізації продукції на початок другого десятиліття ХХІ ст. для українських фермерів стали цільові контракти, які діяли за наступною схемою: ще перед тим як вирощувати певну культуру, фермер укладав угоду на продаж продукції заводів-перероблювачу, а потім здавав вироблену ним продукцію. Цільові контракти особливо були поширеними у Миколаївській та Херсонській областях. Наприклад, більшість фермерів у Каховському та Скадовському районах Херсонської області реалізовували свою продукцію підприємству «Чумак» [11].

Інколи для збуту власних продуктів переробки (крупів, борошна, олії, кисломолочних продуктів, м'ясних виробів), а також підвищення своїх прибутків, українські фермери на початку ХХІ ст. стали відкривати приватні торгівельні точки. Наприклад, у с. Високі Байраки Кіровоградської області місцевий фермер В.П. Бучинський з дозволу місцевих депутатів організував виносну торгівлю сільськогосподарською продукцією на об'їзній дорозі Полтава-Кишинів [12, арк. 26].

Цікавою також стала діяльність фермерського господарства «Карпатська спадщина», власник якого – відомий тернопільський ресторатор Михайло Гросуляк. З метою забезпечення своєї мережі ресторанів органічною їжею він почав займатися екологічним козівництвом і вівчарством, також розводив свиней, куріпок і курей. Ферми Гросуляка розташовувались у приміських селах Рахів та Тютків. Із молока тварин вироблявся широкий асортимент сирів, зокрема 5 видів сирів із козячого молока, козячо-овечий гірський сир та бринза за французьким рецептом. Також ферми виготовляли тушонки із козячого м'яса, який змішували з гусячим жиром. Баранина використовувалася для приготування гарячих страв. Також готувалось два види бастурми з козячого м'яса і хамон із м'яса свиней. Не маючи змоги збудувати нову ферму та купити більше землі, Михайло Гросуляк став своєрідним грантодавцем. Він шукав тих, хто був готовий взяти кіз для догляду. Це була своєрідна безкоштовна інвестиція для людей у сільській місцевості [13].

Ще однією істотною проблемою для повномасштабного розвитку фермерських господарств України стало відставання від сучасних тенденцій запровадження інноваційних технологій ведення сільського господарства. Нові технології та технічне забезпечення виробничих процесів були недоступними для більшості фермерів через їх дорожнечу. Фермери мали обмежене фінансове забезпечення своєї діяльності, якого ледве вистачало для придбання необхідних ресурсів для нового циклу виробництва. У свою чергу, перехід на більш вищий рівень господарювання передбачав додаткове залучення коштів.

Однією із можливостей фермерів залучитися фінансовими ресурсами стало банківське кредитування. Проте умови кредитування у навіть у другому десятилітті ХХІ століття в умовах економічної та політичної нестабільності в державі залишились мало привабливими для даної категорії підприємців. Наприклад – у 2015 році ставки кредитування банківських установ з супутніми послугами перевищували 30% річних. Для порівняння: за підсумками 2014 року рівень рентабельності виробничої діяльності фермерів становив

29,6 %. Тобто залучення банківського кредитування виявилось додатковим фінансовим тягарем для фермерів.

Також для певної частини фермерських господарств стали відчутними проблеми у земельній сфері. По-перше, виникало безліч питань щодо долі земель, які колись були передані їм у постійне користування. Прийнятий у 2001 році новий Земельний кодекс вже не передбачав можливості фізичних осіб мати землю на праві постійного користування. Мало того, перехідні положення цього кодексу встановлювали обов'язок постійних користувачів у певний строк переоформити його на оренду, і за невиконання цього обов'язку право втрачалось. Остання норма у 2005 році рішенням Конституційного Суду була визнана неконституційною, але проблеми залишились. Оскільки, право постійного користування певного фермерського господарства, було чітко зв'язано із його господарем і не відчужувалось. Тобто, земельний наділ не міг бути предметом спадкування, і в разі смерті фермера, земля поверталася державі. До Верховної Ради постійно надходили і продовжують надходити законопроекти, покликані вирішити цю проблему, але навіть і в 2017 році жоден з них залишився не прийнятий.

Інша проблема для фермерських господарств у другому десятилітті ХХІ столітті – чергова хвиля аграрного рейдерства. Такі незаконні дії стали можливими через ті ж недоліки у земельному праві, що стосувалися запровадження нової системи реєстрації прав на землю.

У 2013 році функція реєстрації прав на землю була передана від органів земельних ресурсів до органів юстиції. Однак в той же час увесь масив реєстраційної інформації, накопичений органами земельних ресурсів до 2013 року, не був перенесений до Реєстру Міністерства юстиції. У результаті неодноразово виникали ситуації, пов'язані з подвійною реєстрацією оренди землі, коли «зверху» договору оренди земельної ділянки, зареєстрованого до 2013 році, наприклад, у 2015 році реєструвалося право оренди цієї ж ділянки але вже за іншою особою. Реєстратори прав (свідомо або через «незнання») не помічали попереднього договору і ділянки ставали власністю інших зацікавлених осіб.

Таким чином, в результаті соціально-економічних перетворень під час трансформації аграрного сектору та урізноманітнення організаційно-правових форм господарювання створилися сприятливі умови для відродження фермерства. Однак період незалежності став для нього досить суперечливим часом. З одного боку було створено передумови для розвитку фермерського руху, а з іншого – господарства постійно відчували брак підтримки з боку держави, яка виключно орієнтувалася на великий бізнес.

Так, серед негативних факторів, що заважали більш повномасштабно вести власне господарство, стали погано налагоджені ринки збуту продукції, дисбаланс цін на паливно-мастильні матеріали, добрива й на сільськогосподарську продукцію, брак коштів на придбання інноваційного обладнання, проблеми кредитування, значні недоліки в законодавчому регулюванні фермерської діяльності, що зрештою спровокували такі негативні процеси як «рейдерство».

І тому можна зробити висновок, що, маючи значний економічний потенціал, фермерство не змогло реалізуватися до кінця, оскільки, на відміну від своїх зарубіжних колег, залишається наповнювачем переважно вітчизняного ринку продукції.

Список використаних джерел

1. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві [Електронний ресурс]: закон України від 17 жовтня 1990 р. №400-ХІІ // Законодавство України. – Режим доступу до сайту: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/400-12>.
2. ЦДАВОУ. – ф. 1 Верховна Рада України 1917 – 2002. – оп. 22. – Спр. 1884 Постанови Верховної Ради УРСР. 18.03. 1991 – 16.09.1991, 142 арк.
3. Нечитайло В. В. Селянське господарство фермерського типу в Україні: історія і сучасність [Текст] / В. Нечитайло. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2004. – 436 с.
4. Жук О. Фермерство в Україні: дійсність і перспективи [Текст] / О. Жук // Економіка України. – 1994. – № 5. – С. 11–12.
5. Шевчук О. Фермери звітують, Мінстат аналізує [Текст] / О. Шевчук // Наш час. – 1994. – 6 травня.
6. Державний архів Кіровоградської області. – ф.Р-524 Високобайрацька сільська рада та її виконавчий комітет, с.Високі Байраки Кіровоградського району Кіровоградської області 1925 – 1994 рр. – оп. 2. – спр. 340 Протоколи сесій Високобайрацької сільської ради Кіровоградського району, 24.01.1991 – 17.10.1991, 98 арк.
7. Шункова Л. Усією дружною родиною [Електронний ресурс] // Трибуна праці. – Режим доступу до сайту: <http://www.tribunapraci.com.ua/publikacii/29129-lyudmila-shunkova.html>
8. Приступа І. Фермер Ногас вирощує кучерявих свиней [Електронний ресурс] / І. Приступа // Gazeta.ua. – 2006. – 21 вересня. – Режим доступу до газети: http://gazeta.ua/articles/lviv-newspaper/_fermer-nogas-viroschuye-kucheryavih-svinej/131319.
9. Статистичний щорічник України за 2000 рік [Текст]: стат. зб. / під ред. О. Г. Осауленка. – К.: Техніка, 2001.– 598 с.
10. Маслак О. Проблеми та перспективи фермерства в Україні / О. Маслак // Агробізнес сьогодні. – №21 (316). – листопад, 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/ekonomichni-gektar/3999-problemy-ta-perspektyvy-fermerstva-v-ukraini.html>
11. Який він – успішний український фермер? [Електронний ресурс] // Агро Львів. – Режим доступу до сайту: <http://agrolviv.com.ua/useful/30-ukrayinskiy-fermer-vzres-doskonalogo-gospodaryuvannya.html>.
12. Державний архів Кіровоградської області. – ф.Р-524 Високобайрацька сільська рада та її виконавчий комітет, с.Високі Байраки Кіровоградського району Кіровоградської області 1925 – 1994 рр. – оп.2. – спр. 348 Протоколи засідань виконкому Високобайрацької сільської ради народних депутатів Кіровоградського району 17.02.1993 – 28.12.1993р., 33 арк.
13. Чайківська Я. Тернопільський ресторатор Михайло Гросуляк зайнявся козівництвом [Електронний ресурс] / Я Чайківська // Тернопіль вечірній. –

Режим доступу до газети: <http://t-v.te.ua/osobistosti/ternopilskij-restorator-mihajlo-grosulyak-zajnyavsya-kozivnictvom/>

References

1. Pro priorytetnist' sotsial'noho rozvytku sela ta ahropromyslovoho kompleksu v narodnomu hospodarstvi [Elektronnyy resurs]: zakon Ukrayiny vid 17 zhovtnya 1990 r. №400-XII // Zakonodavstvo Ukrayiny. – Rezhym dostupu do saytu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/400-12>.
2. Tsentral'nyy derzhavnyy arkhiv vyshchych orhaniv vlady Ukrayiny. – f. 1 Verkhovna Rada Ukrayiny 1917 – 2002. – op. 22. – Spr. 1884 Postanovy Verkhovnoyi Rady URSR. 18.03. 1991 – 16.09.1991, 142 ark.
3. Nechytaylo V. V. Selyans'ke hospodarstvo fermers'koho typu v Ukrayini: istoriya i suchasnist' [Tekst] / V. Nechytaylo. – Kam'yanets'-Podil's'kyy: Aksioma, 2004.– 436 s.
4. Zhuk O. Fermerstvo v Ukrayini: diysnist' i perspektyvy [Tekst] / O. Zhuk // Ekonomika Ukrayiny. – 1994. – №5. – 11–12 s.
5. Shevchuk O. Fermery zvituyut', Minstat analizuye [Tekst] / O. Shevchuk // Nash chas. – 1994. – 6 travnya.
6. Derzhavnyy arkhiv Kirovohrads'koyi oblasti. – f.R-524 Vysokobayrats'ka sil's'ka rada ta yiyi vykonavchyy komitet, s.Vysoki Bayraky Kirovohrads'koho rayonu Kirovohrads'koyi oblasti 1925 – 1994 rr. – op.2. – spr.340 Protokoly sesiy Vysokobayrats'koyi sil's'koyi rady Kirovohrads'koho rayonu, 24.01.1991 – 17.10.1991, 98 ark.
7. Shunkova L. Usiyeu druzhnoyu rodynoyu [Elektronnyy resurs] // Trybuna pratsi. – Rezhym dostupu do saytu: <http://www.tribunapraci.com.ua/publikacii/29129-lyudmila-shunkova.html>
8. Prystupa I. Fermer Nohas vyroshchuye kucheryavykh svynei [Elektronnyy resurs] / I. Prystupa // Gazeta.ua. – 2006. – 21 veresnya. – Rezhym dostupu do hazety:http://gazeta.ua/articles/lviv-newspaper/_fermer-nogas-viroschuye-kucheryavih-svinej/131319.
9. Statystychnyy shchorichnyk Ukrayiny za 2000 rik [Tekst]: stat. zb. / pid red. O. H. Osaulenka. – K.: Tekhnika, 2001.– 598 s.
10. Maslak O. Problemy ta perspektyvy fermerstva v Ukrayini / O. Maslak// Ahrobiznes s'ohodni. – №21 (316). – lystopad, 2015 [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.agro-business.com.ua/ekonomichni-gektar/3999-problemy-ta-perspektyvy-fermerstva-v-ukraini.html>
11. Yakyu vin – uspishnyy ukrayins'kyy fermer? [Elektronnyy resurs] // Ahro L'viv. – Rezhym dostupu do saytu: <http://agrolviv.com.ua/useful/30-ukrayinskiy-fermer-vzrec-doskonalogo-gospodaryuvannya.html>.
12. Derzhavnyy arkhiv Kirovohrads'koyi oblasti. – f.R-524 Vysokobayrats'ka sil's'ka rada ta yiyi vykonavchyy komitet, s.Vysoki Bayraky Kirovohrads'koho rayonu Kirovohrads'koyi oblasti 1925 – 1994 rr. – op.2. – spr. 348 Protokoly zasidan' vykonkomu Vysokobayrats'koyi sil's'koyi rady narodnykh deputativ Kirovohrads'koho rayonu 17.02.1993 – 28.12.1993r., 33 ark.
13. Chaykivs'ka Ya. Ternopil's'kyy restorator Mykhaylo Hrosulyak zajnyavsya kozivnytstvom [Elektronnyy resurs] / Ya. Chaykivs'ka // Ternopil' vechirniy. – Rezhym dostupu do hazety: <http://t-v.te.ua/osobistosti/ternopilskij-restorator-mihajlo-grosulyak-zajnyavsya-kozivnictvom/>

Стаття надійшла до редакції 01.10.2017 р.

Я. А. Федоренко

Развитие украинского фермерства: потенциал и реалии в XXI веке

В статье исследуется развитие фермерства – одной из новых организационных форм украинского предпринимательства во времена независимости. Основное внимание сосредоточено на раскрытии исторических предпосылок создания фермерских хозяйств и освещении основных тенденций их развития. Автор также анализирует основные проблемы, мешающие полномасштабно развиваться фермерству в Украине.

Ключевые слова: украинское село, рыночные отношения, предпринимательская деятельность, фермерское хозяйство, аграрное производство, семейные фермы.

Ya. A. Fedorenko

Ukrainian farming development: potential and realities in the XXI century

The article examines the development of farming – one of new organizational forms of Ukrainian entrepreneurship of the period of Independence. The main attention is focused on discovering historical preconditions for building up of farm business and highlighting basic tendencies of its development. The author also analyzes cardinal problems impeding full-scale development of Ukrainian farming.

Key words: Ukrainian village, market relations, entrepreneurship, farm business, farm production, family farms.